PRINCIPIUL JUSTIȚIEI, ECHITĂȚII ŞI DREPTĂȚII

Boris NEGRU

Referindu-se la **justiție**, „Dicționarul limbii romane moderne" interpretează **justiția** ca **dreptate, echitate.**

La popoarele primitive ideea de justiție se confundă cu legea talionului: ochi pentru ochi, dinte pentru dinte. Astfel văd primitivii legea justiției divine.

Ideea fundamentală a lui Platon este că virtuțile au baza lor în înțelepciune şi unitatea lor în justiție. Toate cele trei virtuți – temperanță, curaj şi înțelepciune se unesc în vederea unei valori mai înalte: justiția.

Aristotel vede în justiție o virtute care constă în a respecta bunul altuia. El consideră că există două feluri de justiție: **justiția comutativă** şi **justiția distributivă.** Cea dintâi constă în egalitatea în schimb: a da fiecăreia o valoare echivalentă valorii pe care a prestat-o. Această justiție mai este numită **reparatoare, parificatoare.** Cea de-a doua constă în a da fiecăruia după meritele sale (este o egalitate **proporțională**).

Dacă trecem la romani, găsim aceeaşi definiție a justiției ca şi la Aristotel, bazată pe atribuirea fiecăruia a ceea ce-i aparține.

La etapa medievală timpurie, constatăm influența covârşitoare a creştinismului, care consideră pe toți oamenii egali înaintea lui Dumnezeu. Primii filosofi creştini nu concep justiția decât într-o egalitate deplină între oameni. „Nu există nici creştin, nici evreu, nici barbar, nici scit, nici sclav, nici liber: Iisus Christos este întru toți"- zice Sf. Paul (Epistola către Corinteni) [1, p.47]. Pentru Sf. Tomas D`Aquino justiția se caracterizează tot prin **egalitate**, distingând justiția comutativă şi justiția distributivă, ca şi Aristotel.

La Hugo Grotius preceptele justiției se impun rațiunii. Rațiunea umană este în întregime capabilă să deosebească binele de rău, ceea ce este just de ceea ce este injust. Din aceasta rezultă „o substanțială independență a Dreptului de Teologie şi Grotius este poate primul care afirmă în mod expres această independență"[3, p.82] – consideră Giorgio Del Vecchio. Grotius afirmă că „justiția popoarelor creştine trebuie să fie mai perfectă şi mai sfîntă decît a popoarelor lipsite de această lumină divină" [6, p.74]. Susținând că dreptul natural este imuabil, Grotius va spune că aceasta nu numai că nu depinde de voința omului şi nici chiar voința lui Dumnezeu nu-l poate schimba pentru că „aşa cum Dumnezeu nu poate face ca doi şi cu doi să nu facă patru, tot astfel el nu poate face ca ceea ce este rău prin însăşi natura sa să nu fie rău"[1, p.74].

Poate fi remarcat şi faptul că, începând cu Grotius, în conținutul noțiunii de justiție pătrunde o nouă idee: ideea de libertate. Grotius definește justiția ca respectul demnității şi libertății omeneşti [1, p.74].

Ideea aceasta o găsim şi la Locke, în „Eseu asupra guvernării civile", care consideră că primul drept al omului este libertatea, justiția nefiind altceva decât a garanta fiecăruia posibilitatea de a se folosi de facultățile sale.

Ideea libertății o vom găsi la Montesquieu, la Rousseau şi, în sfârşit la Kant, pentru care dreptul, ca şi justiția se rezumă în respectul libertății fiecăruia. Oamenii trebuie să aspire la egalitate şi justiție: „atunci când justiția dispare – scrie Kant – nu mai există nici o valoare pentru care să trăiască oamenii pe pământ"[6, p.99].

Concepția liberă a justiției îşi va găsi consacrarea în Marea Revoluție franceză, care proclamă ca prim drept al omului libertatea (Declarația Drepturilor Omului din 1789, art. 2).

Dacă aruncăm o privire asupra doctrinelor mai aproape de zilele noastre asupra justiției, găsim aceeaşi varietate de idei.

Iacob Wassermann (1873-1934), cunoscut romancier german arată că „omul posedă un drept primar în inima lui, un drept înnăscut. **Fiecare om are dreptul la Justiție,** aşa cum are dreptul la aer. Dacă acesta îi este răpit, sufletul se înăbuşă", iar Jule Renard (1864-1910), remarcabil scriitor şi poet francez, sublinia semnificația justiției în înțelegerea oamenilor. „Cuvântul **Justiție** este cel mai frumos cuvânt din limbajul oamenilor şi e vai de ei când ajung să nu-l mai înțeleagă" [2 p.138].

Profesorul Nicolae Popa menționează că „**justiția** (sora romană a lui Dike) reprezintă acea stare generală ideală a societății, realizabilă prin asigurarea pentru fiecare individ în parte şi pentru toți împreună a satisfacerii drepturilor şi a intereselor lor legitime" [4, p.116].

Ideea de **justiție** este strâns legată de **dreptate, echitate.** Acelaşi *Dicționar al limbii române* moderne defineşte **dreptatea** ca „principiul care cere să se dea fiecăruia ceea ce i se cuvine şi să i se respecte drepturile; echitate...".

Dreptatea ca idee este produsul unei îndelungate gândiri sociale. Pascal consideră că: „Dreptatea este ceea ce este statornicit; şi astfel toate legile noastre statornicite vor fi socotite în chip necesar drepte, fără a mai fi cercetate, pentru că sunt statornicite". E cunoscută şi celebra sa afirmație: „Drept este că ceea ce e drept să fie urmat, necesar este că ceea ce e mai puternic să fie ascultat. Dreptatea fără putere este neputincioasă, puterea fără dreptate este tiranică. Dreptatea fără putere este contestată, fiindcă există întotdeauna răuvoitori; puterea fără dreptate este învinuită. Aşadar, puterea şi dreptatea trebuie aşezate laolaltă şi pentru aceasta trebuie făcut astfel încât ceea ce e drept să fie puternic, sau ceea ce e puternic să fie drept. Dreptatea poate fi discutată, puterea e uşor de recunoscut şi nu se discută. Aşa se face că dreptatea n-a putut căpăta putere, pentru că puterea a combătut dreptatea, afirmând că este nedreaptă şi că ea este cea care e dreaptă. Încât neputând face să fie şi puternic ceea ce este drept, am făcut să fie drept ceea ce este

puternic" [6, p.103-104]. Cele spuse cu mai bine de trei secole de marele gânditor nu şi-au pierdut nici până azi actualitatea.

În ceea ce priveşte **echitatea,** originea acestui cuvânt se află în latinescul *aequitos***,** care se traduce prin „dreptate", „nepărtinire", „cumpătare", „potrivire". În înțelesul modern al cuvântului, echitatea priveşte atât activitatea de elaborare a dreptului, cât şi cea de aplicare şi interpretare a acestuia.

Referințe:

1. VĂLIMĂRESCU, Alexandru. *Tratat de enciclopedia dreptului*. Bucureşti, 1999.
2. MAZILU, Dumitru. *Teoria generală a dreptului*. Bucureşti, 2000.
3. DEL VECCHIO, Giorgio. *Lecţii de filosofie juridică*. Bucureşti, 1993.
4. POPA, Nicolae. *Teoria generală a dreptului*.Bucureşti, 2002.
5. MALAURIE, Philippe. *Antologia gândirii juridice*. Bucureşti, 1996.
6. GEORGESCU, Ştefan. *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2500 de ani*. Bucureşti, 2001.